

ОСОБЛИВИЙ ПРАВОВИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ІНДУСТРІЇ 4.0

Бредіхіна Вікторія Леонідівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
старший науковий співробітник відділу наукових досліджень використання
природних ресурсів у сфері господарювання та забезпечення екологічної безпеки
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-7983-1098*

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ

Наукова робота присвячена дослідженню одного з євроінтеграційних напрямів інноваційного розвитку економіки України – діяльності індустріальних парків. Авторкою проаналізовані еколого-правові засади створення та функціонування індустріальних парків, трансформації їх в еко-індустріальні парки. Досліджені особливості вибору території (виділення земельних ділянок) для індустріального парку, збалансоване використання інших природних ресурсів як умови їх ефективного та сталого розвитку на основі європейських стандартів та кліматичної нейтральності.

Ключові слова: інноваційний розвиток; економічна політика; еко-індустріальний парк; використання природних ресурсів; інтеграція України до ЄС.

Bredikhina Viktoriia

*Ph.D, Associate professor of the Department of Environmental Law,
Yaroslav Mudryi National Law University,
Senior researcher of the Department of scientific research on the use of natural
resources in the field of management and ensuring environmental safety of the
Scientific and Research Institute of providing legal framework for the innovative
development of the National Academy of Law Sciences of Ukraine*

ENVIRONMENTAL AND LEGAL ASPECTS OF THE CREATION AND OPERATION OF INDUSTRIAL PARKS

The scientific work is devoted to the study of one of the European integration directions of innovative development of the Ukrainian economy - the activities of industrial parks. The author analyzes the environmental and legal framework for the creation and functioning of industrial parks and their transformation into eco-industrial parks. The author also examines the peculiarities of selecting a territory (allocation of land plots) for an industrial park, and the balanced use of other natural resources as a condition for their efficient and sustainable development based on European standards and climate neutrality.

Key words: innovative development; economic policy; eco-industrial park; use of natural resources; Ukraine's integration into the EU.

Реалізація стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі обумовлює формування нових орієнтирів, принципів та цінностей в економічній та екологічній політиках нашої держави, в основі яких можливе досягнення рівноваги або навіть поєднання економічних, екологічних та соціальних інтересів суспільства для забезпечення сталого розвитку.

Зокрема, Національною економічною стратегією України на період до 2030 року визначені наступні євроінтеграційні та екологічно обумовлені напрями розвитку: декарбонізація економіки (підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваних джерел енергії, розвиток циркулярної економіки та синхронізація з ініціативою “Європейський зелений курс”); збільшення спроможності промисловості до green recovery; впровадження більш ефективних та чистіших моделей виробництва за допомогою переробки, відновлення ресурсів та/ або екологічно безпечної обробки та утилізації відходів, стічних вод і токсичних та/або небезпечних хімічних речовин, а також, стале використання та управління природними ресурсами, що використовуються в промислових процесах. Разом з тим для підвищення інвестиційної привабливості розвитку національної економіки серед іншого

передбачається розширення та утворення нових індустріальних парків, та створення сприятливих умов для ведення бізнесу в їх межах [1].

Згідно з законодавством індустріальним (промисловим) парком вважається визначена відповідно до містобудівної документації облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, переробки промислових та/або побутових відходів (крім захоронення відходів), а також науково-технічну діяльність, діяльність у сфері інформації і електронних комунікацій на умовах, визначених Законом «Про індустріальні парки» та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку [2]. Варто зазначити, що функціонування індустріальних парків вирішує як економічні, так одночасно і екологічні та соціальні проблеми і спрямоване на: (а) залучення інвестицій та розвиток економіки України; (б) вирівнювання економічного розвитку регіонів та підвищення якості життя населення; (в) запровадження інноваційних та енергозберігаючих технологій; (г) створення нових робочих місць; (г) сталий розвиток та захист навколишнього природного середовища.

24 лютого 2023 року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію розвитку індустріальних парків до 2030 року, яка спрямована на збалансування економічного, соціального та екологічного вимірів для сталого розвитку національної економіки та включає комплекс заходів, покликаних пришвидшити перетворення індустріальних парків на драйвери економічного зростання для країни, сприяючи при цьому трансформації їх на основі моделі еко-індустріального парку [3]. Зазначена модель передбачає впровадження принципів сталого розвитку, підходів циркулярної економіки, ресурсоефективного та чистого виробництва, зменшення негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, підвищення ефективності використання природних ресурсів і відходів, зокрема шляхом створення замкнутих циклів їх використання та промислового симбіозу, використання енергії з відновлюваних джерел, покращення якості соціальної складової, як у межах парку, так і поза

його межами, в тому числі в місцевому та регіональному масштабі, підвищення якості управління на рівні парку. Хоча розробка законодавчого поняття «еко-індустріальний парк» ще тільки в планах на майбутнє, Стратегією презумується, що такий парк має бути спільнотою виробників і постачальників послуг, які розміщуються на спільній території і співпрацюють в управлінні ресурсами (шляхом впровадження промислового симбіозу та системи управління відходами) з метою підвищення економічних, екологічних, соціальних показників своєї діяльності за безпосередньої участі керуючої компанії цього парку. Вбачається також, що модель еко-індустріального парку в цілому повинна розглядатися як інструмент для розв'язання проблем регіонального та секторального розвитку в рамках відповідних галузевих та регіональних стратегій.

Тому з метою запровадження моделі еко-індустріального парку та підвищення економічних, екологічних і соціальних показників господарської діяльності в них серед стратегічних цілей, зокрема, передбачено удосконалення правових, в тому числі й еколого-правових засад створення, функціонування та розвитку індустріальних парків, дерегуляція окремих видів господарської діяльності в їх межах, в тому числі промислового симбіозу та взаємодії з територіальними громадами.

Для досягнення окреслених цілей необхідно забезпечити ефективну та всебічну взаємодію багатьох механізмів державної політики щодо створення та функціонування індустріальних парків: правового, організаційного, економічного, фінансового та екологічного. Серед них екологічний механізм передбачає сприяння впровадженню інноваційного, ресурсоефективного та екологічно чистого виробництва, промислового симбіозу, в тому числі шляхом: (а) впровадження програм заохочення повторного використання і переробки матеріалів та використання побічних продуктів виробничих процесів, промислового симбіозу; (б) запровадження сучасних стандартів (систем екологічного та енергетичного менеджменту); (в) сприяння створенню інформаційного ресурсу для обміну інформацією щодо поводження з

відходами, зокрема використання їх як сировини; (г) сприяння розвитку ринкових механізмів та інструментів інвестування у ресурсоефективне та екологічно чисте виробництво.

Аналізуючи нагальні проблеми, які стали в основі прийняття вищевказаної Стратегії, виокремимо основні еколого-правові чинники, які об'єктивно супроводжують процес створення та функціонування індустріальних парків і потребують як законодавчого регулювання, так і уваги з боку територіальних громад та регіонів з точки зору захисту довкілля та раціонального використання природних ресурсів.

Одним із актуальних питань є вибір території для індустріального парку, який являє собою комплекс організаційно-правових, планувальних та інших дій ініціаторів створення індустріальних парків щодо пошуку, викупу, відведення і встановлення в натурі (на місцевості) вільних від забудови або забудованих земельних ділянок, призначених для створення індустріального парку [2]. Цей процес регулюється, зокрема, Законами України «Про індустріальні парки», «Про регулювання містобудівної діяльності», Земельним кодексом України та ін. Вибір території для індустріального парку на землях державної чи комунальної власності здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування за рахунок коштів відповідних бюджетів, а також за рахунок залучених інвестицій, коштів приватних інвесторів та з інших джерел, не заборонених законодавством. Земельна ділянка із земель державної чи комунальної власності у межах індустріального парку надається керуючій компанії на умовах оренди у встановленому законодавством порядку. Земельна ділянка, використання якої планується для створення та функціонування індустріального парку, може розташовуватися у межах або за межами населених пунктів і повинна відповідати таким вимогам: 1) належати до земель промисловості; 2) бути придатною для промислового використання з урахуванням умов та обмежень, встановлених відповідною містобудівною документацією; 3) площа земельної ділянки або сукупна площа суміжних земельних ділянок повинна становити не менше 10 гектарів та не більше 1000

гектарів. Закон «Про індустріальні парки» (ст. 9) також встановлює вимоги до використання земельних ділянок у межах індустріального парку на землях державної чи комунальної власності, як-то: 1) строк використання земельної ділянки у межах індустріального парку повинен бути не менше 30 років з дня прийняття рішення про створення індустріального парку; 2) використання таких земельних ділянок повинно відповідати санітарно-епідеміологічним та екологічним вимогам.

Водночас в Стратегії розвитку індустріальних парків відзначається наявність високого ризику неузгодженості ініціатив щодо створення індустріальних парків з перспективами просторового розвитку відповідних територій. Таку ситуацію зумовлює відсутність або застарілість чи неточність містобудівної документації, яка має встановлювати умови та обмеження промислового використання земельних ділянок, на яких створюються індустріальні парки, і підлягати стратегічній екологічній оцінці. Остання, в свою чергу, являє собою процедуру визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування (в тому числі й містобудівної документації) для довкілля, зокрема, для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, надр, клімату, повітря, води, ландшафту, природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я тощо [4].

Слід також зазначити, що безпосередньо облаштування індустріальних парків відноситься до видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на навколишнє природне середовище та відповідно підлягають оцінці впливу на довкілля [5]. Така оцінка здійснюється з урахуванням вимог екологічного законодавства, екологічної ємкості території, стану навколишнього природного середовища в місці, де планується розміщення об'єктів, екологічних прогнозів, перспектив соціально-економічного розвитку регіону, потужності та видів сукупного впливу шкідливих факторів та об'єктів на довкілля. В свою чергу екологічне законодавство серед основних принципів охорони навколишнього природного середовища закріплює принцип пріоритетності вимог екологічної безпеки при здійсненні господарської,

управлінської та іншої діяльності [6]. Відповідно до ст. 51 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» при проектуванні, розміщенні, будівництві, введенні в дію нових і реконструкції діючих підприємств, споруд та інших об'єктів, удосконаленні існуючих і впровадженні нових технологічних процесів та устаткування, а також в процесі експлуатації цих об'єктів забезпечується екологічна безпека людей, раціональне використання природних ресурсів, додержання нормативів шкідливих впливів на навколишнє природне середовище. При цьому повинні передбачатися вловлювання, утилізація, знешкодження шкідливих речовин і відходів або повна їх ліквідація, забезпечення збереження та розвитку природоохоронних територій та об'єктів, виконання інших вимог щодо охорони довкілля і здоров'я людей.

Отже, трансформація індустріальних парків до моделі еко-індустріальних парків буде відповідати екологічним вимогам, що ставляться до таких об'єктів та господарської діяльності в них, та сприятиме вирішенню питань щодо зменшення шкідливого фізичного, хімічного та біологічного впливу на стан навколишнього природного середовища, забезпеченню екологічної безпеки та досягненню кліматичної нейтральності національної економіки, що особливо важливо в умовах євроінтеграції нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 22.05.2023).

2. Про індустріальні парки: Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> (дата звернення 22.05.2023).

3. Про схвалення Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2023 р. № 176-

р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#Text> (дата звернення 22.05.2023).

4. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 р. № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text> (дата звернення 22.05.2023).

5. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення 22.05.2023).

6. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення 22.05.2023).

REFERENCES

1. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the National Economic Strategy for the period up to 2030 №179 (2021, March, 3). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>

2. Law of Ukraine on Industrial Parks № 5018-VI. (2012, June, 21). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>.

3. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the Strategy for the Development of Industrial Parks for 2023-2030 № 176-p. (2023, February, 24) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#Text>.

4. Law of Ukraine on Strategic Environmental Assessment № 2354-VIII. (2018, March, 20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>.

5. Law of Ukraine on Environmental Impact Assessment № 2059-VIII. (2017, May, 23). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>.

6. Law of Ukraine on Environmental Protection № 1264-XII. (1991, June, 25). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.